

Phẩm giá người phụ nữ trong suy nghĩ và cảm nhận của nữ sinh Hà Nội tuổi 15

NGUYỄN ĐỨC THẠC

"Là nữ sinh trung học, em đang dần chia tay với tuổi niên thiếu của mình để bước vào tuổi trưởng thành, với bao hy vọng về học hành, lập thân, lập nghiệp. Là một thiếu nữ, em đang trở thành một nữ thanh niên, một thanh nữ, rồi sẽ là phụ nữ với những quyền lợi và nghĩa vụ của một công dân trong xã hội, một người làm chủ xây dựng gia đình hạnh phúc. Là một nữ sinh, song em hãy thử đặt mình vào vai trò và trách nhiệm của một người phụ nữ để suy nghĩ và giải bày tâm tư của bản thân em về phẩm giá người phụ nữ...".

Đó là lời dẫn nhập để nữ sinh đi vào tìm hiểu và trả lời những điều xoay quanh chủ đề "**phẩm giá người phụ nữ**" được đặt ra, được gọi mở trong phiếu thăm dò, không chỉ là vai ba điều mà có đến 12 điều¹. Vậy mà thật kỳ lạ, chúng tôi đã nhận được sự hưởng ứng thật tự nguyện, nghiêm túc và nhiệt thành của nữ sinh trung học tuổi 15 của Hà Nội. Giờ đây, trước mắt chúng tôi là những bài viết trả lời phiếu thăm dò, những bài viết trên những trang giấy học trò với những nét chữ và màu mực quen thuộc, thân thương, cuối bài viết ghi rõ tên mình, tên, nghề nghiệp, trình độ văn hóa của cha mẹ mình và tên lớp mình nữa, tự tin chẳng có gì e ngại. Rõ ràng vấn đề phẩm giá người phụ nữ cũng đã trở nên không kém bức xúc trong những suy tư của lớp nữ sinh mà trong một tương lai gần sẽ trở thành phụ nữ với mọi chiều cạnh trần trở của nó.

Phẩm giá, nhân phẩm của người phụ nữ bao gồm những gì? 100% nữ sinh được hỏi đã trả lời, 93% đã xác định rõ 3 điều quan trọng hơn cả và nêu lên 1 điều quan trọng nhất, qua thống kê phân loại, đứng ở hàng đầu là những phẩm chất truyền thống của người phụ nữ như khoan dung, vị tha, khiêm nhường, nhạy cảm, đảm đang việc nhà, hết lòng chăm sóc chồng con, sống thủy chung với đời sống gia đình. Cũng có một tỷ lệ 40% nói đến công, dung, ngôn, hạnh, không dừng lại ở khái niệm trừu tượng mà có sự giải thích cụ thể, nhấn mạnh đến phẩm hạnh như là điều quan trọng nhất trong 3 điều mà các em xác định là Ngôn, là Hạnh, là Dung. Hạnh là quan trọng nhất, đi liền với Hạnh là Ngôn, lời ăn tiếng nói, sự lựa chọn như vậy là dễ hiểu, song còn lại là Dung mà không phải là Công, và đây là một điều "lạ", ít

¹ Cuộc nghiên cứu được triển khai năm 2000, với dung lượng mẫu là 200 nữ sinh của hai trường trung học phổ thông thuộc quận Đống Đa, Hà Nội.

nhiều mang sắc màu "hiện đại". Rất đáng chú ý là các phẩm chất trí tuệ như sự hiểu biết, có trình độ văn hóa, sự chín chắn trong suy nghĩ, rõ ràng phân minh trong nhận thức, và các phẩm chất ý chí như nghị lực, quyết đoán, mạnh mẽ, thẳng thắn, nhanh nhẹn, mạnh dạn xuất hiện với tần số cao, trên 50% những câu trả lời của các em, gọi cho chúng ta những suy nghĩ có ý nghĩa dự báo rằng từ những nữ sinh trung học đang được giáo dục rèn luyện tốt sẽ xuất hiện một kiểu nhân cách phụ nữ hiện đại trong tương lai, gắn bó với những giá trị truyền thống.

Vậy thì hãy nêu lên những phẩm giá người phụ nữ đã được biểu hiện như thế nào qua tấm gương phụ nữ gần gũi, thân thương nhất, đó là người mẹ và cô giáo của em.

Với người mẹ, 93% nữ sinh đã trả lời. Những phẩm chất được nêu ra chủ yếu xét từ hoạt động và quan hệ trong gia đình, từ chức năng làm mẹ, làm vợ của người phụ nữ: đảm đang, chịu đựng, hy sinh, tận tụy chăm sóc chồng con, dịu hiền, bao dung, quy củ, sạch sẽ, nghiêm khắc hướng dẫn dạy bảo con, rất tâm lý, hiểu và thông cảm với con. Mẹ là người phụ nữ hoàn hảo trong mắt em, em rất tự hào và kính trọng người mẹ của em. *Dường như những phẩm chất của người mẹ trong cương vị là một người lao động, một công dân đã không nằm trong tâm suy nghĩ và cảm nhận của con gái ở lứa tuổi nữ sinh 15!* Và đây là một thiếu hụt rất đáng lo ngại cần được quan tâm bù đắp bằng những giải pháp phù hợp. Cũng cần chú ý đến tỷ lệ 7% nữ sinh đã né tránh trả lời khi được hỏi về phẩm giá của người mẹ. 7% so với 93% là một tỷ lệ rất thấp song hoàn toàn không giảm thiểu ý nghĩa bởi một lẽ mỗi một nữ sinh chỉ có một người mẹ sinh thành, dưỡng dục ra mình, lẽ nào ở người mẹ ấy, đứa con gái "chấy rận" lại không nhận ra được một điều gì mà em tự hào, tin tưởng về phẩm giá, nhân cách của mẹ. Đằng sau khoảng trống ấy là gì? Phải chăng là sự mờ nhạt, là sự lơ lẫm, là những khổ đau để không muốn nhớ lại, tái hiện lại trên trang giấy, dòng chữ của con gái ở tuổi 15 vốn trung thực với suy nghĩ và cảm nhận của mình.

Với cô giáo, 86% nữ sinh ghi nhận những phẩm giá người phụ nữ mà các em thấy được qua tấm gương soi rọi hàng ngày của cô. "Cô là mẫu mực, hoàn chỉnh về nhân phẩm mà em hướng tới" một nữ sinh đã viết như vậy. Ở tuổi 15 song nhiều nữ sinh vẫn viết rằng "Cô là người mẹ, người mẹ thứ hai của em"; cô giáo tận tụy, yêu nghề, hết lòng vì học sinh, cô nghiêm khắc mà dịu dàng đối xử có tình với học trò, cô giản dị và lịch sự... thế nhưng là cô giáo thì phẩm giá cao nhất và trước hết phải là dạy hay, dạy giỏi. Chỉ có 30% nữ sinh nêu được điều ấy. Đây là phản ánh sự phiến diện trong suy nghĩ của học trò hay là phản ánh sự hạn chế trong mức độ tỏa sáng phẩm giá người phụ nữ - cô giáo nhìn từ góc độ lao động sư phạm của nhà giáo mà ở đó dạy học - giáo dục học sinh có chất lượng cao phải là phẩm giá hàng đầu?

Thế còn ở bản thân em, đang là nữ sinh sẽ là phụ nữ, nhìn lại mình, em thấy đã có những gì thuộc về phẩm giá người phụ nữ. Dường như có một sự e dè, thận trọng khi tự đánh giá mình, song các em cũng đã nêu được nhiều biểu hiện mà mình đã có được "em lao động tốt, có lễ độ, ý tứ, khéo xử, sống vị tha, trung hậu, ham học, em thấy mình sống có đạo đức, có trình tiết". Khi phát biểu em có

trình tiết, có thể hiểu rằng em trong trắng trong suy nghĩ và quan hệ về giới tính nữ của em. Cũng có em tự thấy mình gan dạ, dũng cảm và đây là một định hướng giá trị độc đáo. *Tuy nhiên thật bất ngờ, nằm ngoài dự kiến khi số liệu thống kê cho thấy có đến 55% nữ sinh đã không trả lời về điều này.* Có em ghi rõ "Em chưa có gì vì em chưa là phụ nữ"; một em khác lại ghi "Đối với em, sự ngây thơ, hồn nhiên của trẻ em gái là hay nhất trong cuộc đời cho nên em không quan tâm lắm". Cắt nghĩa như thế nào về hiện tượng này, số liệu này? Đúng là "em chưa phải là phụ nữ", "đang là trẻ em gái hồn nhiên và cả ngây thơ nữa". Nhưng có phải vì thế mà phẩm giá người phụ nữ trở thành vấn đề của ngày mai xa xôi, trong khi đó thì "ngày mai bắt đầu từ hôm nay", không chờ đợi, nó chậm chậm đến, chậm chậm tích lũy, hình thành. Rõ ràng là trong việc giáo dục nhân cách nữ sinh, cần tiếp cận từ góc độ phẩm giá, nhân phẩm gắn với quyền và nghĩa vụ Giới, như vậy, vấn đề sẽ trở nên sâu sắc hơn, thiết thân hơn, gần gũi hơn.

Phiếu thăm dò của chúng tôi cũng hướng vào việc tìm hiểu *những cảm nhận và suy nghĩ của nữ sinh về những biểu hiện làm tổn hại phẩm giá người phụ nữ từ những tác động ở bên ngoài và từ chính người phụ nữ.* Trên 80% nữ sinh được hỏi đã trả lời khá cụ thể, rành rẽ, điều ấy chứng tỏ các em đã quan tâm và đã tiếp nhận được thông tin từ báo, đài phát thanh, truyền hình và từ quan sát trực tiếp những gì đã xảy ra trong môi trường sống gần gũi của các em. Đó là những hình thức bạo lực trong đối xử với phụ nữ từ trong gia đình ra ngoài xã hội, không chỉ là đánh đập mà còn là lời lẽ cay độc, miệt thị phụ nữ, vu khống phụ nữ, ép phụ nữ làm theo ý họ; là sự lôi cuốn, dụ dỗ, lừa đảo phụ nữ vào nghề mại dâm, là tảo hôn, hiếp dâm phụ nữ, là sự lạnh nhạt, ruồng bỏ người vợ, là những hành động, lời nói xàm xỡ đối với phụ nữ ngay ở nơi công cộng, rất đáng chú ý là 40% nữ sinh nhận rõ sự lao động cực nhọc của người vợ trong gia đình như là biểu hiện của sự xâm hại phẩm giá phụ nữ; cũng với tỷ lệ ấy, các em nói đến tình trạng trọng nam khinh nữ, coi trọng con trai hơn con gái. Một nữ sinh đã ghi "tình trạng xâm phạm phẩm giá phụ nữ khá nhiều, xuất hiện ngày càng nhiều ở khắp nơi, có những người đàn ông "dê mặt người", vũ phu.

Cũng lại có một tỷ lệ cao hơn (86%) nữ sinh nêu những biểu hiện người phụ nữ tự làm hại nhân phẩm của chính mình và nhiều em đã đi sâu vào những biểu hiện đó, tìm kiếm những nguyên nhân khách quan là sự đói khổ, khó khăn, túng thiếu song chủ quan là những ham muốn, tham vọng lớn, muốn tiến thân nhanh mà đánh đổi tất cả, "thiếu văn hóa hiểu biết", sống "tự do phóng khoáng bản thân trong quan hệ với người khác giới", "bản thân phụ nữ chưa nhận rõ những vấn đề của cuộc sống, chưa hiểu rõ phẩm giá, nếu không tự xoay sở khi gặp khó khăn", "có khó khăn trở ngại song phải nghiêm khắc với bản thân, rèn luyện đức hạnh phẩm giá để vượt qua", "xã hội có nhiều tiêu cực, nhiều cái xấu rất dễ tác động, phụ nữ sẽ bị lôi kéo nếu không có lập trường".

Trở lại với cuộc sống học đường trong quan hệ bè bạn nam nữ, trên dưới 60% nữ sinh đã phát biểu nêu ra những biểu hiện tích cực, tiêu cực đan xen. "Các bạn nam luôn bên vực bạn gái, chia sẻ gánh vác những việc nặng, bảo vệ bạn gái trước những kẻ xấu, coi nhau như những người bạn thân thiết, chia sẻ vui buồn, tôn trọng

bạn gái, đối xử, nói năng có văn hóa, giữ đúng khoảng cách..." song cũng có nhiều bạn đánh bạn gái, nói tục chửi bậy với bạn gái, điều cốt những điều xấu của bạn gái với người khác, bình phẩm sau lưng, xúc phạm người giúp việc trong gia đình là nữ, cười cợt bạn gái khi học chung môn học giải phẫu cơ thể người, "nói những lời có ý đen tối", đưa xem những hình ảnh bậy bạ.... Cũng có nữ sinh ghi rằng "một số bạn nam trêu ghẹo, nói xấu nhưng thực bụng thì không có ý xấu".

*

* *

Ở các trường phổ thông nhất là với cấp trung học, việc giáo dục giới tính trong giáo dục nhân cách cho nữ sinh đã được coi trọng và được triển khai trong bài học nội khóa và qua hoạt động ngoại khóa. Song theo chúng tôi nên tiếp cận vấn đề từ một góc độ sâu hơn và trực tiếp mạnh mẽ hơn: phẩm giá, nhân phẩm người phụ nữ, tức là từ tiếp cận tâm lý học sang tiếp cận xã hội học, đặt vấn đề nhân cách giới tính trong các vai trò, trách nhiệm, quyền lợi, nghĩa vụ của người nữ sinh hiện nay "uống vào" vai trò, trách nhiệm, quyền lợi, nghĩa vụ của người phụ nữ trong gia đình, ngoài xã hội, ở tương lai gần. Từ những khảo sát, có thể thấy ở vào tuổi nữ sinh trung học, tuổi 15, vấn đề nhân phẩm, phẩm giá người phụ nữ cũng đã thực sự có tầm quan trọng trong suy nghĩ và cảm nhận của các em.

Đặt trong bối cảnh xã hội đan xen những tác động tích cực và tiêu cực đến định hướng giá trị nhân phẩm phụ nữ của nữ sinh, tác động nêu gương nhân phẩm phụ nữ của người mẹ đối với con gái, của cô giáo đối với nữ sinh là quan trọng nhất, sâu sắc và đậm đà nhất, ở đó nữ sinh rút ra được những bài học sinh động đáng tin cậy nhất về phấn đấu, rèn luyện, nêu cao và bảo vệ phẩm giá, nhân phẩm phụ nữ, trước hết là những phẩm chất người lao động, người công dân, tiếp đến là phẩm chất người mẹ, người vợ. Những gì có được và những gì còn thiếu hụt trong suy nghĩ, cảm nhận của nữ sinh về phẩm giá người phụ nữ có cội nguồn trực tiếp từ đó.